

N:o 45.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund; gifven Stockholms slott den 16 februari 1900.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om rätt domstol i vissa mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

L. Annerstedt.

Förslag

till

Lag

om rätt domstol i vissa mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Häri genom förordnas som följer:

Sträcker sig vattenfall, fors eller annat vatten, hvarom i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund är fråga, genom särskilda under samma hofrätt lydande underrätters domvärjo, ege den hofrätt, på anmälan af sakegare, förordna, vid hvilken underrätt målet skall upptagas. Går vattnet genom två hofrätters områden, meddelas sådant förordnande af Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1901, men eger ej tillämpning i fråga om mål, som derförut blifvit anhängiggjorda.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementensärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 17 november 1899*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,

Statsråden: WIKBLAD,

ANNERSTEDT,

VON KRUSENSTJERNA,

grefve WACHTMEISTER,

CLAËSON,

DYRSSEN,

CRUSEBJÖRN,

RESTADIUS.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Annerstedt anförde i underdånighet:

»I underdånig skrifvelse den 13 maj 1896 anhöll Riksdagen, *dels* att Eders Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring uti gällande förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, att uttrycklig bestämmelse meddelades, huru förfaras skall, då fråga om att för vattenverk göra ny eller förändra äldre dam anses beröra rättsegande utom den underrätts domvärjo, der den fastighet är belägen, å hvars grund byggnaden skall göras, *dels* ock att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida strandegare borde tillåtas att i vidsträcktare mån än nu vore medgifvet tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall, der sådant

kunde ske utan skada för fiske, flott- eller farled eller för någon, som ofvan eller nedan egde jord, vattenverk eller annan egendom, samt, om så ansåges vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser härutinnan.

Såsom Eders Kongl. Maj:t behagade erinra Sig, har den senare delen af denna Riksdagens framställning ledt till utfärdande af lagen den 20 oktober 1899 angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880. Hvad Riksdagen hemställt i fråga om meddelande af uttrycklig bestämmelse, till hvilken domstols upptagande ett vattenrättsmål i visst fall rätteligen hör, har deremot icke ännu varit föremål för slutlig handläggning.

Vid underdånig anmälan den 3 december 1897 af Riksdagens ifrågasvarande skrifvelse ansågs nemligen bestämmandet af underrätternas inbördes behörighet i vattenrättsmål lämpligen kunna ske i sammanhang med en allmän omarbetning af 10 kap. rättegångsbalken, hvilken omarbetning antogs inom kort blifva föremål för lagbyråns verksamhet. Sedermera hafva emellertid i viss mån förändrade förhållanden inträdt, hvilka synas göra det önskvärdt, att frågan om forum i vattenrättsmål upptages till behandling utan afvaktan på en mera omfattande revision af nämnda kapitel i rättegångsbalken. Med anledning af den allt mera framträdande betydelsen för vårt land af den elektriska kraftens användning hafva lagförslag afseende att underlätta vattenfallens tillgodogörande för elektrotekniska ändamål underkastats förberedande behandling och torde sådana förslag komma att framläggas redan vid nästinstundande riksdag. I samma syfte är det af vigt, att den osäkerhet, som följer af nuvarande ofullständiga lagstiftning om rätt domstol i vattenrättsmål, blifver ofördröjligen afhjelpat. Den allmänna revisionen af bestämmelserna om forum kräfver åter enligt sakens natur en icke obetydlig tid och synes knappast kunna påbörjas under den närmaste framtiden. Lagbyrån, åt hvilken denna revision lämpligast kan anförtros, blifver nämligen åtminstone intill nästa års utgång hufvudsakligen sysselsatt med viktiga arbeten utom rättegångsbalkens område.

Den särskilda lagstiftning om rätt domstol för vattenrättsmåls upptagande, hvilken sålunda torde böra åvägbringas, bör emellertid tydligen på sådant sätt anordnas, att den så litet som möjligt afviker från nu i allmänhet gällande grunder eller går en omfattande revision af stadgandena om underrätternas inbördes behörighet i förväg. I sådant afseende torde till en början vara ändamålsenligt, att vattenrättsmål skall upptagas af underrätt i den ort, der vattnet är, samt att i det,

helt naturligt oftast förekommande, fall, att de underrätter, mellan hvilka enligt denna regel tvekan kan råda, lyda under samma hofrätt, denna hofrätt eger förordna, vid hvilken underrätt målet skall upptagas. När åter undantagsvis de ifrågavarande underrätterna lyda under olika hofrätter, lärer det från nyss antydda synpunkt icke vara lämpligt att genom en allmängiltig regel bestämma, af hvilken hofrätt dylikt förordnande skall meddelas, eller att öfverlemna det omedelbara afgörandet åt någon central myndighet. Deremot torde hinder ej möta, att åt Konungen förbehålles rätt att bestämma, af hvilken hofrätt förordnandet skall meddelas.»

Sedan departementschefen härefter uppläst ett i enlighet med angifna grunder upprättadt förslag till lag om rätt domstol i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, af den lydelse bilagan litt. vid detta protokoll utvisar, hemställde han i underdånighet, att högsta domstolens utlåtande öfver detta förslag, måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom note ur protokollet inhemtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall.

Ex protocollo
Erik Ölander.

Förslag

till

Lag*om rätt domstol i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.*

Häri genom förordnas som följer:

Mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund höre till domstolen i den ort, der vattnet är. Sträcker sig vattenfall, fors eller annat vatten, hvarom är fråga, genom särskilda under samma hofrätt lydande underrätters domvärjo, ege den hofrätt, på anmälan af sakegare, förordna, vid hvilken underrätt målet skall upptagas. Går vattnet genom två hofrätters områden, bestämmer Konungen, af hvilkendera hofrätten sådant förordnande skall meddelas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19 . . , men eger ej tillämpning i fråga om mål, som derförut blifvit anhängiggjorda.

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts
högsta domstol måndagen den 15 januari 1900.*

Andra rummet.

Närvarande:

Justitieråden: NORBERG,
CARLSON,
AFZELIUS,
HELLSTRÖM,
BILLING,
WESTRING.

Sedan jemlikt högsta domstolens beslut den 1 december 1899 handlingarna rörande det till högsta domstolen för afgifvande af utlå-tande öfverlemnade förslag till lag om rätt domstol i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, emellan högsta domstolens ofvanbemälde ledamöter cirkulerat, så företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande berörda förslag fogadt vid detta protokoll.

Justitierådet *Westring* yttrade: »Af stadgandet i 10 kap. 14 § rättegångsbalken lärer omedelbart följa, att mål angående jordegares rätt att tillgodogöra sig vattnet å hans grund skall bedömas af domstolen i den ort, der den fastighet är belägen, af hvilken vattenområdet i fråga är en del. Någon tvekan om hvilken domstols jurisdiktion en fastighet eller dertill hörande område i hvarje särskildt fall tillhör, torde i allmänhet icke behöfva förekomma. Derest vattnet å en jordegares grund alltid kunde af honom för hans ändamål begagnas, utan

att detta inverkade på annans rätt, vore följaktligen vidare föreskrifter i förevarande hänseende knappast erforderliga. Nu är det emellertid så, att i regeln åtgärder, som en jordegare företager sig för att tillgodogöra sig vattnet å det honom tillhöriga område, kunna i flere hänseenden inverka på andra fastighetsegares eller det allmännas rätt, och deraf kan ofta föranledas ovisshet om hvilken domstol rätteligen bör handlägga sådana frågor. Derest för drifvande af ett vattenverk erfordras en dam tvärs öfver en ström, som utgör gränsen emellan två fastigheter och som således tillhör dessa fastigheter till hälften hvar, är frågan om inrättande och begagnande af vattenverk en sak, som . angår begge fastigheternas rätt och följaktligen bör i ett sammanhang behandlas. Men om strömmen tillika utgör gräns emellan två särskilda domstolars jurisdiktionsområden, lemnar det omnämnda lagstadgandet ej ledning för afgörande af frågan hvilkendera domstolen det tillkommer att handlägga saken. Vidare är det vanligt att en fördämning i en ström utöfvar inverkan å vattenförhållandena både långt uppåt och långt nedåt i strömmen. Derest strömmen löper först genom en domkrets och sedan genom en annan, uppkomma sålunda ofta i följd af vattenverks anläggning rättsförhållanden emellan egare af särskilda fastigheter inom olika jurisdiktioner. Jemväl för detta fall kan möjligen tvekan förefinnas angående hvilken domstol är behörig att bedöma derom uppkommande tvister. Hvad som sagts om vattenverk gäller i det väsentliga jemväl om åtgärder till vattnets bortledande från dess naturliga lopp. Äfven frågor om kungsådra, farled och flottled kunna ofta angå flere fastigheter inom olika jurisdiktioner. Det synes vara nu angifna förhållanden, som föranledt det remitterade förslaget.

Första punkten i detta förslag synes icke innehålla något annat än hvad, på sätt ofvan angifvits, omedelbart följer af stadgandet i 10 kap. 14 § rättegångsbalken. Denna punkt torde således saklöst kunna utgå.

De nya föreskrifterna innehållas i de två återstående punkterna. Vid dessa synes mig först och främst kunna anmärkas, att det ej är tydligt hvad som afses med uttrycket »vattenfall, fors eller annat vatten, hvarom fråga är». Den motionär, som vid 1896 års riksdag väckte förevarande fråga, föreslog att i 10 § af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund skulle inskjutas ett så lydande stadgande: »Sträcker sig vattendrag, hvarom fråga är, genom eller mellan två eller flera rätters domvärjo, förordne» etc. Häremot anmärkte lagutskottet, att den föreslagna formuleringen ej klart uttryckte hvad som borde uttalas, enär uttrycket »vattendrag, hvarom fråga är», kunde fattas i dubbel betydelse, dels såsom åsyftande den del af ett vattendrag, som

omedelbart omgäfve det vattenverk, hvarom fråga vore, dels i betydelse af hela vattendraget, flod, ström eller dylikt, hvori vattenverket i fråga låge eller skulle byggas. Samma otydlighet vidlåder det omförmälda uttrycket i det remitterade förslaget, och klarhet härutinnan vinnes ej genom sammanställning med första punkten. I denna punkt måste med »vatten» afses det till en viss fastighet hörande vattenområde. Det ligger då närmast till hands att antaga, att »vatten» i andra punkten skulle hafva samma betydelse. Men detta torde icke kunna vara fallet. Det lärer icke ofta förekomma, att en fastighets vattenområde sträcker sig genom olika jurisdiktioner, och afsåges här blott sådana undantagsfall, skulle förslaget icke innehålla några regler med afseende å just den förut omförmälda omständighet, som föranledt detsamma, eller att jordegares rätt att tillgodogöra sig vattnet å hans grund ofta står i oskiljaktigt samband med rätten öfver andra fastigheter och dertill hörande vatten. Det är å de här af uppkommande förhållanden, som andra och tredje punkterna måste syfta. Jag föranledes här af att antaga, att med »vatten» i dessa punkter bör förstås antingen hela det vattendrag, af hvilket den ifrågavarande jordegarens vattenområde utgör en del, eller åtminstone en så stor del af detta vattendrag, som kan röna någon inverkan deraf att jordegaren på ifrågakommet sätt tillgodogör sig vattnet å sitt område.

Det synes emellertid icke nödigt att i hvarje fall, då fråga är om begagnande af någon del af ett »vatten» i nu angifna bemärkelse, hvilket sträcker sig genom särskilda domkretsar, tillämpa de bestämmelser, som innehållas i förslaget. Då fråga uppstår om begagnande eller inrättande af vattenbyggnad i en ström, som utgör gräns emellan två domkretsar, men byggnaden är uppförd eller afsedd att uppföras allenast å det jordegaren å ena sidan tillhöriga område, synes i allmänhet hinder ej möta att saken handlägges af den domstol, till hvilken jurisdiktion hans fastighet hör, oaktadt vattenförhållandena i det grannen tillhöriga vattendområdet i detta fall vanligen lära röna inverkan af byggnaden. Likaledes synes, derest ett vattendrag löper genom flere domkretsar efter hvarandra, frågan om inrättande eller begagnande af en vattenbyggnad inom en domkrets alltid böra handläggas af domstolen i samma domkrets, äfven om vattenbyggnaden skulle sträcka sina verkningar till fastigheter inom området för annan domstols jurisdiktion. Är det deremot fråga om byggnad tvärs öfver en ström, som utgör gräns emellan två domkretsar, synes det, på sätt förslaget innehåller, vara lämpligt att i hvarje särskildt fall förordnande meddelas

hvilkendera domstolen skall handlägga saken. Hvad som nu sägts om byggnad i vatten läser äfven kunna tillämpas i fråga om vattens bortledande från dess naturliga lopp eller annan åtgärd, som afses i 17 § af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. Frågor om kungsådra, farled och flottled synas icke nödvändigt behöfva afgöras i ett sammanhang beträffande hela sträckningen af det vattendrag, hvarom är fråga. Derest vattendraget löper genom flere domkretsar, den ene efter den andre, är således intet hinder att den generela regeln i 10 kap. 14 § rättegångsbalken tillämpas sålunda, att frågan pröfvas af hvarje domstol, så vidt angår de till den domkretsen hörande fastighetens vattenområden. Deremot läser äfven i detta afseende erfordras ett särskildt förordnande för det fall, att vattendraget utgör gräns emellan olika domkretsar. I afseende å mål angående ansvar eller skadestånd för brott emot de rörande hushållning med vatten vid ett vattenverk gifna föreskrifter synas böra gälla samma regler som angående tvist om vattenverkets anläggning eller nyttjande.

Hvad angår det föreslagna sättet att lösa konflikten i de fall då, på sätt ofvan angifvits, fråga om val emellan flere domstolar kan uppstå, har jag icke någon annan anmärkning att göra än att, för det fall att valet står emellan domstolar tillhörande olika hofrätter, det synes kunna medgifvas Konungen att omedelbart förordna hvilken domstol skall handlägga målet i fråga.

Jag hemställer alltså, att förslaget måtte omarbetas i öfverensstämmelse med de af mig nu uttalade åsikter.»

Justitierådet *Billing* utlät sig: »Att beträffande forum för upptagande af sådana mål, som afses i förordningen angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, bestämmelserna i 10 kap. 14 § rättegångsbalken skola ega tillämpning, har, så vidt känt är, hittills icke utgjort föremål för tvekan. Vid sådant förhållande synes giltig anledning ej föreligga att härom nu meddela stadgande, och i hvarje fall ett dylikt stadgande för att bringa klarhet i tvifvelaktiga fall böra affattas vida fullständigare och mera detaljeradt än det nu föreslagna. Jag hemställer derföre att första punkten i föreliggande lagförslag må utgå, hvilket åter läser föranleda vissa jemkningar såväl i redaktionen af sjelfva lagförslagets öfriga bestämmelser som i rubriken.»

Justitierådet *Hellström* instämde med justitierådet *Billing* samt hemställde derjemte i likhet med justitierådet *Westring*, att för det i förslaget förutsatta fall, att mål af förevarande beskaffenhet skulle komma att tillhöra domstolar under olika hofrätter, det måtte öfver-

lemnas åt Konungen att omedelbart förordna, vid hvilken domstol målet skall upptagas.»

Justitierådet *Afzelius* anförde: »Den uppgift, som genom ifrågasvarande lagförslag skulle lösas, torde i korthet kunna angifvas så, att derigenom skulle gifvas *dels* ett förtydligande eller närmare utvecklande af regeln i 10 kap. 14 § rättegångsbalken, så vidt angår mål af här angifna beskaffenhet, *dels* ett fullständigande af samma regel, der denna leder till att flere domstolar äro lika behöriga. Hvad förslaget i förra hänseendet kan anses innefatta torde, på sätt redan blifvit anmärkt, icke vara egnadt att för bedömande af frågan hvilken domstol skall anses vara det rätta »forum rei sitæ» lemna vidare ledning än som kan ur sjelfva lagrummet hemtas. Den andra uppgiften eller att meddela föreskrift för de fall, då med tillämpning af hufvudregeln konkurrens inträder mellan flere lika behöriga domstolar, torde icke kunna lösas på annat sätt än att bestämmanderätt, såsom här föreslagits, inrymmas öfverordnad myndighet; och vid förslaget i denna del synes i och för sig intet annat vara att erinra än att för det i 3:dje punkten afsedda fall, till undvikande af onödig omgång, det torde böra ankomma på Konungen att omedelbart bestämma forum. Men det behof, hvilket genom dessa bestämmelser skulle tillgodoses, är på intet sätt egendomligt för vattenrättsmål; äfven i andra mål rörande fastighet — t. ex. rågångsutstakningar, egoutbyten — kan en dylik konkurrens inträda, för hvars lösande gällande bestämmelser icke lemna erforderligt underlag. Vid sådant förhållande synes det icke lämpligt att i detta hänseende lagstifta särskildt för vattenrättsmålen utan torde detta böra ske under form af en tilläggsbestämmelse till 10 kap. 14 § rättegångsbalken, af den omfattning, det i sig likartade behofvet kräfver.»

Justitierådet *Carlson* yttrade: »Såsom af justitierådet Westrings yttrande framgår utmärker förslaget icke med nödig tydlighet, i hvilka fall konkurrens emellan olika underrätter skall anses föreligga och högre myndighet följaktligen bör ega förordna, vid hvilken af dessa målet skall upptagas. Det torde ock vara förenadt med stora svårigheter att på ett fullt tillfredsställande sätt formulera en särskild lag i detta ämne. Mig förefaller därför som borde man, i afbidan på ny lagstiftning om laga domstol i allmänhet, söka ordna saken genom tillägg till 9 och 10 §§ i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. Dessa torde i sådant fall böra innehålla, *det förra*, att om å eller elf i någon del af dess lopp utgör gräns emellan olika underrätters områden och tvist yppas, huruvida led eller ådra finnes i denna del eller ej, eller om ledens eller ådrans rätta läge eller bredd, hofrätten eller,

der underrätterna lyda under olika hofrätter, Konungen eger förordna, vid hvilken af underrätterna målet skall upptagas, samt *det senare*, att derest byggnad, hvarom i 10 § är fråga, skall göras inom olika underrätters områden eller i å eller elf, som i denna del af dess lopp utgör gräns emellan sådana områden, skall om laga domstol för målets upptagande gälla hvad i 9 § sägs. Till ledning vid pröfning af frågor om forum i andra civila eller kriminella mål, som angå dämningrätt för vattenverk eller dylikt, torde måhända derjemte till 10 § böra läggas en föreskrift, att samma grunder för bestämmande af laga domstol skola tillämpas då påstående väckes derom, att dam för vattenverk icke lagligen inrättats eller att föreskrifter om hushållningen med eller framsläppandet af vattnet blifvit eftersatta.

Hvad som sålunda stadgas i 10 § lär i följd af förordningens affattning blifva tillämpligt jemväl å mål, som falla under vissa andra paragrafer i förordningen.

Justitierådet *Norberg* instämde med justitierådet *Billing*.

Ex protocollo
Erik Ölander.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 16 februari 1900*

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN,
RESTADIUS.
Justitieråden: NORBERG,
HELLSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Annerstedt anmälde i underdånighet:

Högsta domstolens genom note ur protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 17 november 1899 inhemtade utlåtande öfver det vid nämnda protokoll fogade förslag till lag om rätt domstol i mål angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen:

»På sätt jag redan vid det tillfälle, då ifrågavarande lagförslag remitterades till högsta domstolen, fick inför Eders Kongl. Maj:t fram-

hålla, är det, särskildt med anledning af den allt mera framträdande betydelsen för vårt land af den elektriska kraftens användning och i följd af sammanhanget med andra ifrågasatta lagändringar, som afse att underlätta vattenfallens tillgodogörande för elektrotekniska ändamål, af synnerlig vigt, att den osäkerhet, som följer af nuvarande ofullständiga lagstiftning om rätt domstol i vattenrättsmål, ofördröjligen afhjelpes. Vid sådant förhållande synes det icke vara tillrådligt att åt förevarande lagstiftningsfråga gifva större omfattning, än af nämnda ändamål kräfvades, och derigenom fördröja dess lösning. Hvad inom högsta domstolen anmärkts torde därför allenast föranleda, *dels* att genom jemkning i förslaget affattning förebyggas det missförstånd, att den föreslagna lagen skulle i någon mån rubba den hufvudregel om forum i vattenrättsmål, som följer af grunderna för 14, 17 och 19 §§ i 10 kap. rättegångsbalken, *dels ock* att för sådana fall, då ett måls upptagande vid underrätter lydande under skilda hofrätter kan ifrågakomma, det omedelbara afgörandet i fråga om forum förbehålles Konungen.»

Sedan departementschefen härefter uppläst det sålunda jemkade lagförslaget, hemställde han i underdånighet, att detta förslag måtte, enligt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition för Riksdagen till antagande framläggas.

Justitierådet Norberg, som vid ärendets behandling i högsta domstolen lemnat utan anmärkning det då förelagda förslaget bestämmelse för det fall att vattnet ginge genom två hofrätters domvärjo, åberopade sin i denna fråga sålunda angifna mening.

Statsrådets öfriga ledamöter tillstyrkte bifall till föredragande departementschefens hemställan.

Med bifall till denna hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder förordna, att till Riksdagen skulle aflätas nådig proposition af den lydelse bilagan litt A. vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
Erik Ölander.